

SZIGETI IMOLA*

A vádemelés problematikája

1. Bevezetés

A Büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) 2. §-ának (2) bekezdése szerint a vád akkor törvényes, ha a vádemelésre jogosult a bírósághoz intézett indítványában meghatározott személy pontosan körülírt, büntető törvénybe ütköző cselekménye miatt a bírósági eljárás lefolytatását kezdeményezi. A fenti törvényhely helyes értelmezéséről az 1. számú BK vélemény ad iránymutatást. Eszerint a törvényes vád minimális tartalmi követelménye, hogy meghatározott személy pontosan körülírt, büntető törvénybe ütköző cselekménye miatt a bírósági eljárás lefolytatását kezdeményezi.

Ha ezek nem teljesülnek, a bírósági eljárás nem indulhat meg, illetve nem folytatható.¹ Tehát a vád törvényességének fogalma egy olyan minimális alaki és tartalmi természetű feltételrendszert jelöl ki, amelynek teljesítése ahhoz szükséges, hogy a büntetőbíró-ság előtti eljárás egyáltalán kezdetét vehesse.²

1.1. A törvényes vád fogalmának szükségessége

A törvényes vád fogalmát csak a 2006. évi LI. tv. (Be. Novella) emelte be a büntető eljárásjogi rendelkezések közé, s megadta azokat a minimális feltételeket, amelyek hiányában a vád nem törvényes, és amelyek nélkül nem lehet bírósági eljárást indítani vagy folytatni egy meghatározott személlyel szemben.³ Ennek értelmében törvényes a vád akkor, ha a vádemelésre jogosult a bírósághoz intézett indítványában, meghatározott személy pontosan körülírt büntető törvénybe ütköző cselekménye miatt a bírósági eljárás lefolytatását kezdeményezi. Ezen fogalom beemelésére egyrészt azért volt szükség, mert a jogalkalmazói tapasztalatok felszínre hozták azokat a hiányosságokat, ame-

lyeket a törvény szövege igyekezett megszüntetni, mert nehezítették a gyakorlati munkát.

Másrészt a fogalom kialakulásának hátterében egy vita állt,⁴ mely abban a kérdésben keletkezett, hogy a vád tárgyát képezik-e azok a vádiratban közölt tények, melyeknek jogi jelentősége lehetne, de az ügyész által alkalmazott jogi minősítés ezt nem értékeli. A Legfőbb Ügyészség azon a véleményen

volt, hogy csak azok a tények alkotják a vád tárgyát, amelyeket az ügyész kifejezetten jogi szempontból értékelt, ezzel szemben a Kúria úgy vélte, hogy a vád tárgya a vádiratban szereplő minden olyan tény, amelyet az ügyésznek a vád tárgyává kellett volna tennie, ha úgy ismerné és értelmezné a jogot, mint ő. A bírósági gyakorlat természetesen ez utóbbi álláspontot követte,⁵ azonban ez nem küszöbölte ki a nézetek közti eltérést. A megoldást egy törvényi definíciótól várták, ezt kellett a novellának nyújtania.

A módosító törvény javaslatához fűzött indokolás szerint erre azért volt szükség, mert *„a törvény hatálybalépése óta eltelt több mint két év jogalkalmazói tapasztalatai felszínre hozták azokat a hiányosságokat, illetve pontatlanságokat, amelyek a törvény szövegében fellelhetők, és a gyakorlati munkát nehezítik. A jogalkalmazó szervek több ízben megke-resték az igazságügyi tárcát a törvény egyes rendelkezéseinek módosítása érdekében [...] Rendkívül fontos, a törvény egyik jellegadó sajátosságaként megemlítendő rendelkezés a hatályos törvény 2. §-ának és 75. §-ának kiegészítése, amely a vád és az ítélezés, e két alapvető, de mégis rendkívül eltérő funkció pontosabb elhatárolását hivatott elősegíteni. A törvény megfogalmazza a törvényes vád definícióját, alapelvei szinten rögzíti a vádhoz kötöttség elvét, ugyanakkor [...] rendelkezik arról, hogy a vádló indítványának hiányában a bíróság a vádat alátámasztó bizonyítási eszközök felkutatására és megvizsgálására nem köteles.”*⁶ Utal arra is, hogy a hatályos Be. szerint a vádelv lényege a perbeli funkciók megoszlása, a váddal való rendelkezésnek a vádlót megillető joga és a bíróságnak a vádhoz kötöttsége az eljárás megindítása és lefolytatása, valamint az ítélet-hozatal során.⁷

Néhai Beck Salamon professzor szerint „minden meghatározás veszélyes”. Ez a definíció sem kivétel ez

* Joghallgató PPKE JÁK

¹ Kúria Bfv. I. 814/2014.

² 33/2013. (XI. 22.) AB határozat

³ A Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának Összefoglalója a 2006. évi LI. tv. alkalmazásáról.

⁴ Bócz Endre: Valóban a vád törvényességének fogalma volt tisztázatlan? (Gondolatok egy törvénymódosításról). Magyar Jog, 2008/5. 258. o.

⁵ Tremmel Flórián: Magyar büntetőeljárás. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2001, 451. old.

⁶ Vö. a 2006. évi LI. törvény indokolásának IV. fejezet 1. és 2. pontjával

⁷ I. Bpn. 58. § (3) bekezdés

alól. Elemei közül a vádló aktorátusa, vagyis az, hogy rendelkezék büntetőbíróági eljárás kezdeményezésére szóló processzuális legitimációval, a vádlott személyének meghatározása és a bírósághoz intézett, eljárás kezdeményezését jelentő akarat-kijelentés követelménye viszonylag nem problematikus; ezek ugyanis a korábbi eljárási törvényekben is, a hatályos Be.-ben is évtizedek óta olvashatóak voltak.⁸ Hozzátenném, hogy a törvényes vád módosított fogalmának következményei csak a 2006. július hó 1-je után benyújtott vádiratok esetében alkalmazhatók.⁹

2. A törvényes vád kellékei

A törvényes vád fogalma azokat a „minimális kellékeket” foglalja magában, amelyek hiányában nem lehet bírósági eljárást indítani, illetve folytatni valaki ellen. Ha ezek rendelkezésre állnak, azonban a vádló megsérti a vádemelés törvényes alakszerűségeit, a bíróság felhívja őt a hiányosságok pótlására, és csak a felhívás eredménytelensége zárja ki az eljárás folytatását.¹⁰

A vád törvényességének alaki feltétele, hogy vádlói legitimációval rendelkező vádló emelje. Ez a jogosultság általában az ügyészt, mint közzádlót illeti meg.¹¹ Ugyanakkor, ha a törvényben meghatározott feltételekkel a közzádlói jogaival élni nem kívánó ügyész helyett a sértett pótmagánvádlóként léphet fel, aki csak a sértett lehet, viszont ha a sértett és a feljelentő személye nem azonos, akkor a feljelentőt nem illeti meg a pótmagánvádló előterjesztésének lehetősége.¹² Az ügyész általában a bírósághoz benyújtott vádirattal emel vádat, melynek alakszerűségeiről a 217. § rendelkezik.

Elengedhetetlen tartalmi eleme, hogy meghatározott személy ellen irányuljon. A 2. § (2) bekezdéséből is az következik, hogy a vádiratban egyértelműen meg kell jelölni, ki ellen emel vádat az ügyész. A pótmagánvádló által benyújtott vádindítványnak is meg kell felelnie a törvényes vád követelményeinek. A vád történeti tényállásának tartalmaznia kell a vád minősítése szerinti bűncselekmény törvényi elemeinek megfelelő konkrét tényeket, így a pontos elkövetési megállapítást, a cselekmény elkövetésének helyét, idejét, módját is.¹³

A vád tartalmát tekintve a vád tárgya a 2. § (2) bekezdése szerint, meghatározott személynek a vádló indítványában „pontosan körülírt, büntetőtörvénybe ütköző cselekménye”. A vád tárgyává tett cselekmény körülírása akkor pontos, ha a meghatározott személy ellen emelt vádban ismertetett történeti tényállás hiánytalanul tartalmazza a vád szerinti minősítésben megjelölt bűncselekmény törvényi tényállási elemeinek megfelelő konkrét tényeket: az elkövetési maga-

tartást, a cselekmény megvalósításának helyét és idejét stb.¹⁴

Részletesen később térek vissza ezen témakörre, széleskörűbben kitérve az esetleges problémákra.

2.1. A vádemelésre jogosultak köre

A vád a vádemelésre jogosult személy bírósághoz címzett indítványa a vádlott büntetőjogi felelősségének megállapítása érdekében. Másképp, a vád törvényességének alaki feltétele, hogy a bírósági eljárás lefolytatását vádlói jogosultsággal rendelkező személy kezdeményezze, ahogy azt már említettem.

2.1.1. A közzádló

Magyarország Alaptörvénye szerint „A legfőbb ügyész és az ügyészség az igazságszolgáltatás közreműködőjeként az állam büntető igényét érvényesíti. Az ügyészség üldözi a bűncselekményeket, fellép más jogsértő cselekményekkel és mulasztásokkal szemben, valamint elősegíti a jogellenes cselekmények megelőzését.”¹⁵

Ezen szakasz (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy az ügyészség törvényben meghatározottak szerint jogokat gyakorol a nyomozással összefüggésben, illetve képviseli a közzádat a bírósági eljárásban. Az ügyészség feladatait a 2011. évi CLXIII. törvény (a továbbiakban: Ütv.) határozza meg, míg a feladatok teljesítése érdekében az ügyészséget megillető jogosultságokat és kötelezettségeket az eljárási törvények definiálják. Az Ütv. 2. §-a (1) bekezdésének d) pontja szerint az ügyészség közzádlóként gyakorolja a vádemelés közhatalmi jogkörét; a bírósági eljárásban képviseli a vádat, továbbá gyakorolja a büntetőeljárási törvényben számára biztosított jogorvoslati jogokat.

Törvény által kizárt ügyész eljárása nem a vád törvényességét érinti. Annak alaki feltétele csupán annyi, hogy a bírósági eljárás lefolytatását a vádlói jogosultsággal rendelkező személy kezdeményezze. A Kúria által tárgyalt esetben az eljáró ügyész aktuálisan kizárt volta eljárási szabálysértés, ami a korábbi elsőfokú ítélet hatályon kívül helyezését eredményezte, a vádló legitimitását azonban nem érinti.¹⁶

Vádemelésre jogosult az ügyészen kívül a pótmagánvádló és a magánvádló. Az előbbi felsorolásból is kitűnik, hogy a magyar jogrendszerben az ügyésznek nincs vádemelési monopóliuma, azaz kizárólagos vádemelési jogosultsága.

2.1.2. A magánvádló

Vádemelés szempontjából a bűncselekmények két csoportba sorolhatók. Egyrészt megkülönböztethetjük a közzádat, másrészt a magánvádas bűncselekményeket.

⁸ Bócz Endre: *id. mű* 259. o.

⁹ BH 2007/78.

¹⁰ EBH 2015/B/10.

¹¹ Be. 28. § (1) bekezdés

¹² BH 2007/79.

¹³ BH 2009/140.

¹⁴ Berkes György: *Büntetőeljárás jog. Kommentár a gyakorlat számára*. HVG-ORAC Kiadó, 2011. 19. o.

¹⁵ 29. cikk (1) bekezdés

¹⁶ Kúria Bfv. III. 1.020/2014

A bűncselekmények döntő többsége közvadas jellegű, néhány csekélyebb tárgyi súlyú bűncselekmény (könnyű testi sértés, magántitok megsértése, levéltitok megsértése, rágalmazás, becsületsértés, kegyelet-sértés) esetében azonban a törvény a sértettre bizza a vádemelés kérdésében a döntési jogosultságot. Amennyiben a sértett feljelentést tesz, mint magánvádlót a vádképviselési jogosultságok is megilletik.¹⁷ Külön kell szólni azonban a rágalmazásról és a becsületsértésről, melyek közvadra üldözendők, ha hivatalos személy sérelmére hivatalos eljárása alatt, illetve emiatt vagy hatóság sérelmére hivatali működésével összefüggésben követték el.¹⁸

Magánvádas eljárásban nem a magánindítvány, hanem a feljelentés a vád, amelynek tartalmaznia kell a magánindítványt. A vád ezzel felel meg a törvényes vád követelményeinek. Ha ismeretlen kilétű a feljelentett, fogalmilag nincs indítvány, következésképpen a magánvád nem törvényes.¹⁹

Becsületsértésre kiváló példa az az eset, amelyben törvényes vád hiánya miatt a büntetőeljárás megszüntetése indokolt, ha a verbális bűncselekmény (becsületsértés) miatt benyújtott vádirat nem tartalmazza a terhelt által a sértettekkel szemben használt azokat a konkrét kifejezéseket, szavakat, amelyeknek megvizsgálásával a bíróság dönthetne azok becsület csorbítására alkalmasságáról, végső soron pedig a büntetőjogi felelősségről.²⁰

2.1.3. A pótmagánvád

A pótmagánvádló meghatározása a Be. 53. §-ában található meg. E szerint a sértett a törvényben meghatározott esetekben pótmagánvádlóként léphet fel. A szabályozásból következően a sértett ebben az esetben közvadas ügyben a vádat képviselő személy, amennyiben az ügyész nem lép fel a vád képviselőjeként.

A jogszabály azonban a pótmagánvádló fellépését nem biztosítja általánosan, hanem feltételekhez köti, ily módon csak abban az esetben van lehetőség pótmagánvádlói fellépésre, amennyiben:

- a) az ügyész vagy a nyomozó hatóság a feljelentést elutasította vagy a nyomozást megszüntette,
- b) az ügyész a vádemelést részben mellőzte,
- c) az ügyész a vádat elejtette,
- d) az ügyész a nyomozás eredményeként közvadra üldözendő bűncselekményt nem állapított meg, ezért nem emelt vádat, illetőleg a vád képviselését – magánvádas eljárásban elrendelt nyomozás eredményeként – nem vette át,
- e) az ügyész a tárgyaláson a vádat azért ejtette el, mert megítélése szerint a bűncselekmény nem közvadra üldözendő.²¹

¹⁷ Be. 52. § (1) bekezdés.

¹⁸ Be. 52. § (4) bekezdés.

¹⁹ EBH 2012/B/17.

²⁰ BH 2015/120.

²¹ Be. 53. § (1) bekezdés.

Alapvető kérdésként merül fel, hogy a törvényi szabályozás módja megfelelő-e, alkalmas-e jogalkotói akarat érvényesítéséhez a sértetti jogok kiszélesítését illetően. Nem lehet vitás, hogy megfelelő szabályozása és alkalmazása hozzájárulhat az anyagi igazság érvényesítéséhez, illetve a sértetti jogok kiteljesedéséhez.²² Problémát jelent, hogy a jelenleg hatályos törvényszövegben elszórva található meg a pótmagánvádlóra és magára az eljárás rendjére vonatkozó szabályok, amely a jogalkalmazást és a jogalkotói akarat értelmezését jelentősen megnehezítik. Tremmel Flórián helyesen mondta, hogy „a járulékos vádképviselésről nagyon szétszórta és részben nem egyértelmű utalásokkal tarkított szabályozást tartalmaz a törvény.”²³ Pótmagánvádas esetén a törvényes vád hiánya a tárgyalás előkészítése keretében a vádindítvány elutasításának, ezt követően viszont az eljárás megszüntetésének mérlegelést nem tűrő oka.²⁴

A Kúria 3/2004. BJE számú büntető jogegységi határozatát azonban az Alkotmánybíróság a 2005. november 12-én meghozott 42/2005. (XI. 14.) AB határozatával alkotmányellenesnek nyilvánította, és ezért e jogegységi határozatot a kihirdetésének napjával megsemmisítette. Határozatának indokolásában az Alkotmánybíróság arra mutatott rá, hogy az állam büntetőjogi igényének érvényesítésében az Alkotmány, a szervezeti törvények és a Be. a közvádloi jogkört az ügyészségre bízta, mely szerv működéséért és működőképességének biztosításáért az állam felel. Az ügyészség és más hatalmi ágak szervezetei között a büntetőigény léte tekintetében fennálló nézeteltérések kockázatát az államnak kell viselnie. Az ügyészség és az állam vagyoni jogaiban sértett közhatalmi szervezet közötti vita megoldására sem intézményesen, sem pedig az egyedi esetekben nem vehető igénybe a büntetőeljárás, amely szükségszerűen érinti mind az eljárás alá vont, mind sok esetben kívülálló személyek alkotmányos alapjogait. A pótmagánvádló természetes személy, jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet egyaránt lehet, azonban alkotmányos követelmény annak kizárása, hogy az ügyészségen kívül más közhatalmi szervezet pótmagánvádlóként a vádló közhatalmi pozíciójába kerülhessen. A pótmagánvádló ugyanis a bírósági eljárásban az ügyész jogait gyakorolja, ideértve a vádlott személyi szabadságának elvonásával és korlátozásával járó kényszerintézkedés elrendelésének indítványozását. A közhatalmat gyakorló állami szervezet „beengedése” a büntetőeljárásba olyan esetekben tenné lehetővé e szervek fellépését, amikor az Alkotmányban erre feljogosított ügyészség azt indokolatlannak vagy alaptalannak tartja. A korlátozás hiánya pedig az állam

²² Csák Zsolt: *Található-e a jogalkotó akarata? Gondolatok a pótmagánvádas köréből.* Örökség és büntetőjog. Emlékkönyv Békés Imre tiszteletére. Szerkesztők: Belovics Ervin – Tamási Erzsébet – Varga Zoltán. Budapest, 2011. PKKE-JÁK. 125. oldal. In: *Polt Péter: Magánvádas, Pótmagánvádas, Mentelmi jog.* Magyar Jog, 2010/7. 391. o.

²³ Tremmel Flórián: *A pótmagánvádas eljárás „külön eljárás” jellegéről.* In: *Tanulmányok Horváth Tibor 80. születésnapja tiszteletére.* Miskolc, 2007. 794. o.

²⁴ BH 2012/31.

túlhatalmának veszélyével járna, mivel olyan közhatalmi szervek válhatnának pótmagánvádlóvá, amelyek nem terhel az ügyészség Alkotmányon alapuló szakmai felelőssége.

Általában kizárt tehát a pótmagánvád, ha az adott bűncselekmény alapvetően az állami, társadalmi, vagy gazdasági rendet sérti vagy veszélyezteti és a természetes vagy jogi személyt érintő jogsérelem csupán áttételesen következik be.

Mindebből az is következik, hogy a vádemelési jogosultság hiánya miatt nem törvényes a vád – ha a közvádra üldözendő bűncselekmény miatt magánvádló emel vádat, – ha a sértett olyan esetben lép fel pótmagánvádlóként, amikor ezt a törvény nem engedi meg.

3. A vád funkciója

Bírósági eljárás tehát vád nélkül nem indulhat, vagyis a bíróság igazságszolgáltatási tevékenységének szükségzerű előfeltétele, hogy az arra jogosult vádat emeljen. Ezt a törvény alapvetően fogalmazza meg, amikor kimondja, hogy a bíróság az ítélezés során törvényes vád alapján jár el.²⁵

A történetileg változó tartalmú és eltérő eljárási keretek között alkalmazott vádelv lényegét a hatályos Be. szerint alapjában véve három elem alkotja, a perbeli funkciók megosztása, a vádló váddal való rendelkezési joga, valamint a bíróság vádhoz kötöttsége az eljárás bírósági szakaszának megindítása, annak folytatása, és az ítélethozatal során.²⁶

4. A vádemelés feltétele

A közvádlói funkcióval felruházott ügyésznek a nyomozás adatainak az értékelését követően kell döntenie a büntetőeljárás további kimeneteléről. Bócz Endre szavaival élve „A vádemelés felől hozandó ügyészi döntés előkészítésének egyik összetevőjeként az ügyésznek tehát a tények bizonyítottságát illetően véleményt kell alkotnia. [...] Minthogy az ügyész a nyomozás során összegyűjtött adatokat túlnyomórészt csak közvetve ismeri meg, nagy jelentőséget kap a közvetítő közeg minősítésére, megbízhatóságára vonatkozó ismeretanyaga.

Ennek révén alkothat ugyanis véleményt afelől, mennyiben számíthat arra, hogy az iratokban olvasható vallomások, nyilatkozatok a tárgyaláson is hallani fogják. Ezért az ügyésznek azt kell megítélnie, hogy az a bizonyítási anyag, amely a nyomozás eredményét figyelembe véve a tárgyaláson remélhető, milyen racionális érvanyagot ígér, s hogy annak révén meggyőzhető lesz-e egy szakszerűen eljáró tárgyilagos bíróság”.²⁷

Tehát amennyiben vádemelésre kerül sor, a rendel-

kezésre álló bizonyítékok alapján történt bűncselekményről az ügyész megfogalmazza álláspontját, miszerint a bűncselekményt a vádlott követte el, és nem áll fenn büntethetőséget megszüntető ok vagy eljárási akadály, továbbá nem volt lehetőség közvetítői eljárásra, a vádemelés elhalasztására, illetve részbeni mellőzésére.

Bizonyos szerzők a vádemelés feltételeként külön foglalkoznak a vádemeléshez szükséges bizonyosság problematikájával. A jogirodalomban ismert olyan nézet, miszerint az ügyészi vádemeléshez elégséges a valószínűség magas foka, míg más szerzők szerint elégtendő a bizonyosság megléte.

Király Tibor szerint „Bűnösséget megállapító ítéletben a bírónak a bizonyosságig kell eljutnia. Ideális követelmény, hogy az ügyész a vádemelés esetén a vádlott bűnösségét illetően szintén eljusson a bizonyosságig. A jog azonban az ügyésztől nem ezt igényli, hanem azt, hogy megalapozott gyanú alapján emeljen vádat. Ez szerintünk objektív kritérium és az ügyésznek a vádemelésben erről kell a bizonyítási eszközök felsorakoztatásával számot adnia. Ha a jog az ügyésztől nem kíván teljes bizonyosságot, hanem megalapozott gyanút, ebben elfér a kételynek bizonyos foka is. Az ügyész azonban nem emelhet vádat, ha a bizonyítékok értékelésének az a bizonyosság, az a belső meggyőződés az eredménye, hogy a gyanúsított bűncselekményt nem követett el, illetőleg büntetőjogi felelősséggel nem tartozik, nem bűnös”.²⁸

Gellér Balázs okfejtése szerint „a vád megalapozottsága nem jelenthet egyet az ítélet kétséget kizáró bizonyítottsági fokával, de meg kell haladnia a gyanúsítás megalapozott gyanú szintjét. Ez azt jelenti, hogy a büntetőeljáráson végig vonul a bűncselekmény, illetve az elkövető személyének valószínűsége az egyszerű gyanútól a megalapozott gyanún át a vádemelésben megjelenő ügyészi személyes meggyőződésen keresztül, amely arra irányul, hogy a bizonyítékok alkalmasak a kétséget kizáróság alátámasztására”.²⁹

Belovics Ervin álláspontja szerint „a vádemelésnek objektív tényeken, és az ügyész azon szubjektív meggyőződésén kell alapulnia, hogy az eljárás tárgyát képező bűncselekmény, illetve, hogy azt a terhelt követte el. [...] Az ügyész olyan résztvevője az igazságszolgáltatás folyamatának, aki önálló felelősséggel ezt megalapozó jogosultságokkal és kötelezettségekkel rendelkezik. Ezért nem lehet a vádemelésről szóló elhatározást „bíróság várható döntéséhez” kapcsolni. Ez azt is jelenti, hogy a felelősség áthárítása is törvényes lehetőség, vagyis elfogadhatatlanok a „bíróság majd eldönti” tételen alapuló vádemelése is”.³⁰

Következtetésképpen, akkor kerülhet sor ügyészi vádemelésre, ha egyaránt adottak mind az objektív,

²⁵ Be. 2. § (1) bekezdés.

²⁶ 33/2013. (XI. 22.) AB határozat

²⁷ Bócz Endre: *Büntetőeljárásunk kalandjai*. Budapest, 2006. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, 139. o.

²⁸ Király Tibor: *Büntetőeljárás jog 4. átdolgozott kiadás*. Budapest, 2008. Osiris Kiadó 390–391. o.

²⁹ Gellér Balázs: *A vád törvényességének egyes aspektusai*. Jogtudományi Közlöny. 2011/9. 460. o.

³⁰ Belovics Ervin – Tóth Mihály: *Büntető eljárásjog*. Budapest, 2013. HVG-ORAC Kiadó 248. o.

mind a szubjektív feltételek. Bócz Endre által leírtak alapján „a vádemelést akkor tekintették helyénvalónak, ha a következő három kérdésre igenlő a válasz: jobb lesz-e az elkövető jövőbeli magatartása, ha most megbüntetjük? Gyakrabban megszegik-e a jövőben a most megsértett jogszabályt, ha most eltekintünk a vádemeléstől? Kelt-e a társadalomban nyugtalanságot, ha emiatt a bűncselekmény miatt nem emelünk vádat?”³¹

A vád központi jelentőségét a magyar büntetőeljárás alapvető, garanciális tételei között számon tartott vádelv adja, amely szoros összefüggésben áll az Alaptörvény XXVIII. cikkében foglalt eljárási garancia-rendszerrel. A vádelv eljárási garanciája egyidejűleg több részelemből építkezik: (1) a büntetőeljárás bírósági szakaszát kizárólag a vád lendítheti működésbe, vagyis a bíróság előtti büntetőeljárás megindításának nélkülözhetetlen előfeltétele a vád³²; (2) a bíróság eljárása vádhoz kötött, vagyis a vád jelöli ki az eljárás kereteit: a büntetőeljárás során egyfelől a tettazonosság elve, másfelől a bíróság vádkimerítési kötelezettsége érvényesül, vagyis a bíróság köteles a vádat kimeríteni, de azon túl már nem terjeszkedhet³³; (3) a büntetőeljárás során az eljárási, perbeli funkciók kizárólag egymástól elkülönülten működhetnek³⁴. Ez az értelmezés áll összhangban az Alkotmánybíróság korábban megfogalmazott elvi álláspontjával is.³⁵ A vádelv ennek megfelelően alapvető feltétele annak, hogy tényleges érvényesülést nyerhessen az Alaptörvény XXVIII. cikkének eljárási garanciarendszere.

A minimális feltételeket sem teljesítő vádirat, illetve vádindítvány nem alkalmas a bírósági eljárás megindítására. A vád törvényessége a bírósági eljárás lefolytatásának alapvető feltétele és annak hiánya az eljárás megkezdésének vagy lefolytatásának akadály.³⁶ A vád törvényességének kérdéséről elkülönül a vád megalapozottságának kérdése. Míg ez előbbi az ítélezés megkezdésének nélkülözhetetlen előfeltétele, addig az utóbbit éppen a bíróság ítélezési tevékenységének eredménye igazolhatja.

5. A törvényes vád körében felmerülő problémák

5.1. A törvényellenesen beszerzett bizonyítékok

Egyes szerzők bizonyos eljárási szabályoknak a nyomozás során történő megsértésének a vád törvénytelenségét eredményező hatást tulajdonítanak. Így Gellér Balázs több írásában is először azt a kérdést teszi vizsgálat tárgyává, hogy amennyiben a vád „teljes

egészeben vagy túlnyomó részében jogellenesen beszerzett, azaz fel nem használható bizonyítékokra épül, akkor az ilyen vád alapján folytatható-e a büntetőeljárás, megtartható-e a tárgyalás. Másként fogalmazva a vádnak mennyire kell törvényesnek, illetve megalapozottnak lennie ahhoz, hogy bírósági tárgyalás alapjául szolgálhasson, illetve mit jelent a vád törvényessége és megalapozottsága e vonatkozásban.³⁷

Gellér Balázs okfejtésének kiindulási alapját az a tény képezi, amely szerint a 2006. évi LI. törvény 41. §-a kiegészítette a Be. 85. §-ának (3) bekezdését, – vagyis a tanú figyelmeztetésére vonatkozó rendelkezéseket – azzal, hogy a tanút a vallomástételének megkezdése előtt a mentő körülmény elhallgatásának jogkövetkezményeire is figyelmeztetni kell. A hatóságok azonban elmulasztották a kihallgatási formanyomtatványok aktualizálását, így a módosítás hatályba lépése után, tehát 2006. július 1-jét követően sem került sor a mentő körülmény elhallgatásának következményeire való kioktatásra.

Amikor pedig ezt a hibát a másodfokon eljáró bíróságok³⁸ észlelték, az elsőfokú határozatokat hatályon kívül helyezték arra hivatkozva, hogy mivel a tanúk vallomásai bizonyítási eszközként nem vehetők figyelembe, így azokat a tényállás megállapításakor mellőzni kell, ennek következtében viszont a tényállás megalapozatlanná vált. Gellér Balázs ezen bírósági döntéseket alapul véve, teszi fel a kérdést, hogy mi a következménye annak, ha a vádemelés alapjául szolgáló bizonyítékok, – az eljárási törvény rendelkezéseinek megsértése miatt – bizonyítási eszközként nem vehetők figyelembe. Okfejtése szerint „a vádnak tartalmaznia kell azt az ügyészi meggyőződést, hogy a bizonyítékok alkalmasak a vádlott bűnösségének kizáró bizonyítására”³⁹ és már önmagában ez a tétel kizárja a fel nem használható bizonyítékokon alapuló vád törvényességét. További érv, hogy a bíróság igazságszolgáltatási tevékenységének előfeltétele a törvényes vád megléte abban az esetben pedig, ha a vádban kötelezően megjelölendő bizonyítékok nem alkalmasak az ártatlanság vélelmének megdöntésére, mert „1. a vádirat nem jelöl meg bizonyítékokat vagy 2. olyan bizonyítékokat jelöl meg kizárólag vagy többségükben, amelyeket ki kell rekeszteni az eljárásból, a vád megalapozatlan, így törvénytelen és nem csak a Be. 217. §-ának (3) bekezdésébe ütközik, hanem a Be. 1. §-ába, 2. § (2) bekezdésébe és 6. § (2) bekezdésébe is.”⁴⁰

Gellér elveti annak lehetőségét is, hogy a bíróság a tanúmeghallgatásokat a tárgyaláson pótolja, mert ezáltal a bíróság végezné a nyomozást, aminek következtében pedig sérülne az eljárási feladatok megoszlása-

³¹ Bócz Endre: *id. mű* 140. o.

³² Be. 2. § (1) és (3) bekezdései, Be. 6. § (1) bekezdése

³³ Be. 2. § (3) és (4) bekezdései, illetve Be. 257. § (1) bekezdése

³⁴ Be. 1. §

³⁵ 14/2002. (III. 20.) AB határozat

³⁶ Be. 2. § (1) bekezdése és Be. 6. § (1) bekezdése

³⁷ Gellér Balázs: *A vád törvényességének egyes aspektusai*. Jogtudományi Közlöny. 2011/9. 459–467. o. Gellér Balázs: *A vád törvényességének egyes aspektusai. Örökség és büntetőjog*. Emlékkönyv Békés Imre tiszteletére. Szerkesztők: Belovics Ervin – Tamási Erzsébet – Varga Zoltán. Budapest, 2011. PKKE-JÁK.

³⁸ Fővárosi Ítéletábrla 4.Bf.39/2007/10., Pest Megyei Bíróság 3.Bf.353/2007/3.

³⁹ Gellér Balázs: *id. mű* 460. o.

⁴⁰ Gellér Balázs: *id. mű* 461. o.

nak elve, valamint a tisztességes eljárás követelményének alapfeltétele.

A vádelv a vád és az ítélet tényállása közötti teljes történeti azonosságot nem követeli meg. A bíróságnak a bizonyítás során a tényállás hiánytalan, valóságnak megfelelő tisztázására kell törekednie. A bizonyítás eredményéhez képest az ítéleti tényállás több vonatkozásban, így az elkövetés helye, ideje, módja, eszköze, motívuma, eredménye stb. tekintetében eltérhet a vádirati tényállástól anélkül, hogy az a vádelvet sértene.⁴¹

5.2. A törvényes vád hiányának lehetséges következményei

Az Alkotmánybíróság értékelése alapján a bírói kezdeményezésben előadott alkotmányossági kifogásokat két főbb csoportra lehet bontani, amelyek külön-külön igényelnek érdemi vizsgálatot. A bírói kezdeményezésben előadottak egyfelől azt sérelmezik, hogy az ismételt vádemelés a kétszeres értékelés tilalmába, vagyis a „ne bis in idem” alapelvbe ütközik. Másfelől pedig a Fővárosi Ítéltábla azt látja sérelmesnek, hogy a büntetőeljárás törvényes vád hiánya okán megszüntető bíróságnak az ismételt vádemelés alapján történő későbbi eljárása már nem felelhet meg a pártatlanság követelményének.⁴²

A hatályos büntetőeljárás rendszerében a törvényes vád hiányának következménye a büntetőeljárás kötelező megszüntetése. Ennek megfelelően a bíróság akár a tárgyalás előkészítése során, akár a tárgyalás megkezdését követően hivatalból köteles vizsgálni a vád törvényességét és a törvényes vád hiányának megállapítása esetén mérlegelés nélkül szükséges megszüntetnie az eljárást.⁴³ Az Alkotmánybíróság értékelése szerint a törvényes vád hiányához fűzött szigorú eljárásjogi következmény az Alaptörvény XXVIII. cikkében megfogalmazott alkotmányos garanciarendszer tényleges érvényesülését erősíti, hiszen elejét veszi annak, hogy a védelem joga csorbulhasson, vagy az eljárási szerepek felcserélődésén keresztül az eljáró bíróság pártatlanságát kétely övezhesse. Ilyen okok alapján az Alkotmánybíróság nem osztotta az ítéltábla indítványának azon érvelését, amelyben a törvényes vád hiányának jogkövetkezményeit szabályozó jogszabályhelyek alkotmányosságát kifogásolta.

A törvény különbséget tesz a vád törvényességének hiánya és a vádirat „kellékhánya” között. Ez a különbségtétel azért számottevő, mert más-más joghatásokat hordoznak. Amennyiben a vádirat hiányosságai merülnek fel, a törvény engedi a hiányzó adatok pótlását, azonban, ha a vád törvényességéhez szükséges elemek közül hiányzik valamelyik, azok nem pótolhatók.⁴⁴

Ha a bíróság a törvényes vád hiánya vagy a vád kellékhányossága miatt a tárgyalás előkészítése során,

illetve a tárgyaláson megszünteti az eljárást (elutasítja a pótmagánvádló vádindítványát), az eljárást megszüntető végzés ellen az általános szabályok nem zárják ki a fellebbezést. A vádló, a vádlott és a védő jogainak törvényi szabályozásából azonban az következik, hogy az eljárás megszüntetése (a vádindítvány elutasítása) miatt csak az jelenthet be fellebbezést, aki a vádat képviselte: az ügyész, a magánvádló vagy a pótmagánvádló. A Be. kizárja, hogy a vádlott vagy a védő a vádlott terhére jelentsen be fellebbezést. Az eljárás folytatása érdekében bejelentett fellebbezés pedig nyilvánvalóan a vádlott terhére szól, mert a további eljárás a vádlott bűnösségének megállapítását is eredményezheti. A törvény nem teszi lehetővé, hogy a vádlott vagy a védő fellebbezésével törvényes vád hiányában, illetve a vád kellékhányai ellenére „kikényszerítse” az érdemi döntést. Mindezek alapján a megszüntető végzés ellen bejelentett vádlotti vagy védői fellebbezés a törvényben kizárt, ezért azt már az elsőfokú bíróságnak el kell utasítania [Be. 341. § (1) bek.]. Ha ez elmarad, a fellebbezés elutasítása a másodfokú bíróság feladata. Ha vádló fellebbezése annak megállapítására irányul, hogy a bíróság tévesen szüntette meg az eljárást a törvényes vád hiánya vagy a vádemelés formájára előírt alakszerűségek megsértése miatt, a fellebbezés elbírálása során nem vehető figyelembe, ha a vádló utólag, a fellebbezésben vagy a másodfokú eljárásban pótolja az eljárás megszüntetésére okot adó hiányosságokat.

Következésképpen, ha a vád törvényessége, illetve törvényi kellékének hiánya miatt hozott jogerős megszüntető határozat esetében, illetve ellenére az ügyész ragaszkodik az eredeti vádhoz, akkor ezen igényét csak felülvizsgálat útján tudja érvényesíteni; egyébként pedig – elévülési időn belül – ismételten vádat nyújthat be.

6. A jogerő

„Res iudicata pro veritate habetur”, azaz a jogerős ítéletet igaznak kell tartani.⁴⁵ A jogerő kérdésénél abban általában egyetértés van, hogy a jogerő megakadályozza a vég nélküli jogviszonyokat és az ezzel együtt járó bizonytalanságot. Feladata a jogviszonyok jövőbeli biztosítása, valamint az adott eljáráson túlmenő hatás, amelyet általában a „ne bis in idem” mondattal írnak le.⁴⁶

A jogerő biztosítja továbbá a jogrend stabilitását, az állami akarat, a törvények érvényesítését. Ha a bíróságok büntetőítéleteit korlátlanul kétségbe lehetne vonni, az aláásná a törvények, az állami akarat érvényesítését, a jogbiztonságba vetett bizalmat, és kétségessé tenné az állami szervek eljárásának értelmét.⁴⁷

⁴¹ EBH 2005/1199.

⁴² 33/2013. AB határozat

⁴³ Be. 267. § (1) bekezdés j) pont; Be. 332. § (1) bekezdés d) pont; Be. 373. § (1) bekezdés I. c) pont; Be. 399. § (1) bekezdése; Be. 428. § (2) bekezdés.

⁴⁴ 1. Bk vélemény

⁴⁵ Takács György: *Ha a jogász latinul beszél*. KJK, Budapest, 1991, 216. o.

⁴⁶ Wiener A. Imre: *A Ne Bis In Idem elv érvényesítéséről*. Büntetőjogi Kodifikáció, 1–2/2003, 62–68. o., Tarr Ágnes: *A ne bis in idem elv az Európai Bíróság gyakorlatában*. Miskolci Jogi Szemle, 2007, 2. szám, 100–118. o.

⁴⁷ Király Tibor: *Büntetőeljárás jog*. Osiris Kiadó, 2000, 494–498. o.

A döntés jogereje alatt azt a tulajdonságot is értjük, amely alapján a döntés megváltozhatatlan, megcáfolhatatlan a bíróság és a felek részéről is.⁴⁸

A jogerős ítéletet már nem lehet rendes jogorvoslattal megtámadni. A törvénysértés nagyon súlyos eseteiben viszont a jogerős ítélet kérelem útján, a perújítás érdekében felborítható, és a már fellepett jogerő megszüntethető. Erre való tekintettel beszél Kurz ideiglenes és állandó jogerőről.⁴⁹ Tanulmányában a döntés jogereje alatt azon tulajdonságot érti, amely döntés megváltoztathatatlan, megcáfolhatatlan lesz a bíróság és a felek részéről is. Az eljárásban létezik egy olyan időpont, amelytől számítva már nem lehet változtatni a bírósági döntésen. Ez nem csak az állam érdeke, amely állam bíróságainak döntései tekintélyükben sérülnének, hanem a vádlott érdeke is, aki feje felett állandóan lebegne az újabb súlyosabb büntetőjogi üldözés lehetősége. A jogerő fogalmától néhány kifejezést élesen elválaszt, így a visszavonhatatlanságot, a megtámadhatatlanságot, és a büntetés végrehajthatóságát. Akkor megtámadhatatlan a bírósági döntés, ha jogorvoslat útján már nem lehet megtámadni. Ebből következően nála a megtámadhatatlanság a jogerő előfeltétele.

Király professzor a jogerő lényegét a határozat véglegességében ragadja meg, ami az élitéltek szempontjából azt jelenti, hogy tovább a terhükre azt megváltoztatni nem lehet, a sorsuk eldőlt, azaz a határozat többé nem támadható és meg nem változtatható. A jogerő hatásai között a határozat megváltoztathatlanságát, a kötelező erőt, a végrehajthatóságot, a bizonyító erőt sorolja fel, míg a kötőerőt attól különböző fogalomként kezeli.⁵⁰

Megkülönböztetünk alaki és anyagi jogerőt. A magam részéről Tremmel Flórián véleményét osztom, aki szerint az eljárásjogászok nagy része az alaki jogerőben elsősorban megtámadhatatlanságot, az anyagi jogerőben pedig megváltoztathatlanságot lát, de álláspontja szerint ez ugyanannak a jelenségnek egymást feltételező és kizáró két oldala van. Utal rá, hogy sokan az alaki jogerő címen a kizáró, a ne bis in idem hatást, míg az anyagi jogerő címen a lezáró hatást, a res iudicatum emelik ki.⁵¹

A Kúria a vád törvényessége, illetve törvényi kellékének hiánya miatt hozott megszüntető határozat kapcsán elemezte kollégiumi véleményében a megváltoztathatlanság kérdését, mint jogerőhatást, és úgy tűnik, hogy azt mint az alaki jogerő fogalmának a részeként kezeli azért, mert nem kapcsolódik közvetlenül a büntetőjogi igény érdemi eldöntéséhez. Amennyiben az eljárás megszüntetésének oka a magánindít-

vány vagy a törvényes vád hiánya, akkor az ilyen határozat, bár ügydöntő, anyagi jogerőhatással nem rendelkezik. Utóbbi ugyanis csak a kimerített váddal, az elbírált cselekmény tekintetében valósulhat meg. Amikor viszont éppen arról van szó, hogy eljárási akadály miatt nincs döntés a büntetőjogi igényről, a fellejtés szerinti cselekmény érdemi elbírálása nem történt meg.⁵²

Az alaki vagy formális jogerő a legszélesebb értelemben használt meghatározás szerint azt jelenti, hogy a határozat ellen jogorvoslati kérelem nem adható be, így a határozat rendes jogorvoslattal nem támadható meg.⁵³ Itt Angyal Pál véleményét emelném ki, mely szerint az alaki jogerő a bírói ítéletnek az a tulajdonsága, melynél fogva az perorvoslattal már meg nem támadható és senki részéről érvényében meg nem in-gatható határozat. A felek között fennállott jogvitát végleg elintézi és az imperatív rendelkezéssel esetleg megállapított jogkövetkezmények végrehajtását előírja. A formális jogerő csak a folyamatban lévő büntetőperre hat ki oly értelemben, hogy akadályt emel annak bármely előző eljárászakba történő visszaterelése elé. Az alaki jogerővel a szóban forgó per nyugvópont-hoz jut. „Azt azonban nem akadályozza a formális jogerő, hogy ugyanazon vádlott ellen ugyanazon tényállás alapján új eljárás indíttassék, mert ez a jogerő csak azt gátolja, hogy a kérdéses ítélet hatályából kiemeltessék, de nem akadályozza annak, hogy az ítélet figyelmen kívül hagyása mellett egészen új eljárás indíttassék, az előző – alakilag jogerős – ítélettel szemben álló ellentétes ítélet hozassék. Ámde a pereknek ek-ként való halmozása, és az eljárásnak akárhányszor helyt fogható újrakezdése nemcsak a jogbiztonságot, hanem az igazságszolgáltatás tekintélyét is megint-gatná, amiért is az megakadályozandó. Ezt az akadályt az alakilag jogerős ítéletnek az a tulajdonsága létesíti, melynél fogva az ily ítélettel a vádat konzumálnak, s az ügyet res iudicatumnak tekintjük olyképp, hogy az ily ítélet létezése minden új eljárással szemben, mint eljárásjogi akadály szerepel.”⁵⁴

Az alaki jogerőn belül elméleti síkon megkülönböztetjük abszolút alaki és relatív alaki jogerőt. Abszolút alaki jogerő akkor áll fenn, ha a döntés valamennyi jogorvoslatra jogosulttal szemben jogerőre emelkedett, és az eljárás résztvevői által nem támadható meg. Abszolút alaki jogerő tehát akkor áll fenn, ha a határozat egyetlen részét sem támadhatja meg egyetlen érintett fél és perben szereplő egyéb személy sem. Tremmel szerint a teljes és a részleges, továbbá az abszolút és a relatív jogerő egymással is jelentős átfedésben lévő megkülönböztetések, mert valójában a relatív jogerő nem más, mint személyi vonatkozású részleges jogerő. A részjogerő nem más, mint egyes

⁴⁸ Elek Balázs: *A jogerő egyes kérdései a büntetőeljárásban*. In: Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére. Pécs, PTE ÁJK kiadásában, 2011, 561–567. o.

⁴⁹ Kurz, Anton: *Die Rechtskraft in Strafprozess. Inaugural Dissertation Erlangung der Doktorwürde der Grossherzoglich Badischen Ruprecht Karls Universität in Heidelberg*. Buchdruckerei von Otto Bechtle, Esslingen, 1993, 19. oldal

⁵⁰ Király Tibor: *i. m.* 494. oldal

⁵¹ Tremmel Flórián: *Magyar Büntetőeljárás*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 2001, 454–458. o.

⁵² EHB 2012.17, Kúria Bfv. III. 434/2012, 1/2007. BK vélemény A. II. 4. c) pont

⁵³ Hargitai József: *Jogi fogalomtár*. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2005, 748. o.

⁵⁴ Angyal Pál: *A magyar büntető eljárásjog tankönyve*. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest, 239–242. o.

határozatrészek jogereje, „időbeliségének” eltérő volta, ami a jogerőstádiumok kérdését veti fel.⁵⁵

A relatív alaki jogerőnek két lehetséges megjelenési formája van. Az egyik szerint a döntésnek csak egy része lesz formálisan jogerős, akkor, ha a döntést a vádlottnak nem az összes cselekménye tekintetében támadják. Ez az objektív relatív jogerő a tulajdonképpeni „részejogerő” esete. Ezen belül a „vertikális részjogerőt” és a „horizontális részjogerőt” különböztetjük meg. A vertikális részjogerő akkor adódik, ha a jogerő az eljárás anyagának egy leválasztható részére, az elkövető több elkövetett cselekménye közül csak egyre, a peranyag többi részére azonban nem vonatkozik. Az ítélet „horizontális” jogereje akkor adódik, ha a jogerő a vádlott egyetlen elkövetett cselekményén belül csak a döntés egy részére vonatkozik.⁵⁶

Megkülönböztetünk továbbá egyszerűsített és bővített jogerőt, valamint feltételes és feltétel nélküli jogerőt.⁵⁷

7. A törvényes vád és a jogerő kapcsolata

Mindenekelőtt le kell szögezni, hogy a törvényes vád okán hozott megszüntető határozat alaki jogerejének a hiánya a büntetőeljárás törvény egyetlen rendelkezéséből sem következik.

A kártalanítási rendelkezések között pedig kifejezetten szerepel, mint olyan véglegesnek tekinthető döntés, amelyre kártalanítási igényt lehet alapítani. Önmagában tehát, ha a törvényből indulok ki, a jogerejét tekintve egyértelműen nem különbözik a többi eljárást megszüntető végzéstől.

A jogerő kapcsán kétféle dogmatikai érvelés rajzolódik ki:

A) *Az egyik a jogerő hiánya mellett szól.*

a) Az 1/2007. BK véleményében a Legfelsőbb Bíróság kifejtette, hogy bár a vád törvényessége, illetve törvényi kellékének hiánya miatti megszüntetéssel a bíróság a vádról határoz, e határozat jogi természetét

tekintve különbözik a más okból történt megszüntető határozattól. Ez esetben ugyanis a bíróság nyilvánvalóan csupán a vád – bírósági eljárásra való – alkalmaságát (eljárásjogi feltételeinek meglétét), nem pedig a vádban foglaltak büntetőjogi felelősséget megalapozó, anyagi jogi feltételeit vizsgálja, illetve bírálja el. Ebből viszont az is következik, hogy a vád eljárásjogi alkalmatlansága, mint a büntetőeljárás akadálya nem jelenti egyben az adott személy büntetőjogi felelősségre vonásának elháríthatatlan akadályát [II. 4. a)–b) pont].

A Legfelsőbb Bíróság ez alapján arra a konklúzióra jutott, hogy a vád törvényességének, illetve törvényi kellékének hiánya miatti megszüntetés a büntetőjogi felelősség tekintetében nem rendelkezik anyagi jogerőhatással. Ez ugyanis csak a kimerített váddal, az elbírált cselekmény tekintetében valósulhat meg. A bíróság pedig az eljárás akadálya miatt nem döntött a büntetőjogi igényről, vagyis nem bírálta el érdemben a vád tárgyává tett cselekményt [c) pont].

Ezzel támasztotta alá azon álláspontját, hogy a megszüntető végzés jogerőre emelkedése ellenére – az elévülési időn belül – nincs törvényes akadálya annak, hogy a vádló az általa korábban vád tárgyává tett cselekmény miatt a terhelttel szemben ismét vádat emeljen [d) pont].

b) Elek Balázs például egyetért a BK véleményben foglaltakkal.⁵⁸ Ugyanígy Belovics Ervin is tagadja a törvényes vád hiánya miatti megszüntető végzés anyagi jogerejét.⁵⁹

A Kúria Büntető Kollégiumának Joggyakorlat-elemző csoportja által a vád törvényességének a vizsgálatáról készített összefoglaló jelentésben szintén ezt a véleményt olvashatjuk, melyet a jelentés a vád előrevívő jellegével, illetve azzal indokol, hogy „a vád nem konstitutív jellegű döntés, nem határozza meg a terhelt eljárás utáni pozícióját”.⁶⁰

c) A BK vélemény – nem lévén kötelező a bíróságokra – ellentmondásos bírói gyakorlatot eredményezett. A bírák egy része elfogadta az abban kifejtetteket, más része pedig azzal ellentétes ítélkezési gyakorlatot folytatott. A 33/2013. (XI. 22.) AB határozat annak apropóján született, hogy a Fővárosi Ítéltábla az Alkotmánybírósághoz fordult azzal, hogy a Be. nem szabályozza a törvényes vád hiánya miatti eljárás megszüntetést követő újabb eljárás lehetőségét vagy annak kizártságát, ezzel sérti az Alaptörvény XXVIII. cikk (6) bekezdésébe foglalt többszöri eljárás tilalmát, a pártatlan bíróhoz való jogot [XXVIII. cikk (1) bekezdés], valamint a tisztességes eljárás elvét [XXVIII. cikk (1) bekezdés]. Az AB határozat nem állapított meg Alaptörvény-ellenességet és a ne bis in idem elv sérelmét. Az érvelése azonban több ponton támadható. Az, hogy a törvényes vád hiánya miatti eljárás megszüntetés esetében nem valamely véglegesnek tekinthető körülmény (halál, elévülés, anyagi jogi feltétel hiánya) teszi

⁵⁵ Tremmel Flórián: i. m. 454. o.

⁵⁶ Herzog Peter: *Die Rechtskraft strafgerichtlicher beschlüsse und ihre beseitigung, Inaugural Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der Hohen Rechtswissenschaftlichen Fakultät der Albert-Ludwigs-Universität zu Freiburg*, 1971, 79–118. o.

⁵⁷ 588. § (2) Az elsőfokú bíróság ítélete azon a napon emelkedik jogerőre, amelyen

a) azt kihírdették, feltéve, hogy ellene e törvény a fellebbezést kizárja, b) a fellebbezésre jogosultak úgy nyilatkoztak, hogy nem kívánnak fellebbezni, illetőleg a fellebbezést visszavonták,

c) a fellebbezési határidő fellebbezés bejelentése nélkül telt el,

d) a másodfokú bíróság a fellebbezést elutasította, vagy az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta, feltéve, hogy harmadfokú bírósági eljárásnak nincs helye.

(3) A másodfokú bíróság ítélete azon a napon emelkedik jogerőre, amelyen

a) azt meghozták, feltéve, hogy ellene a törvény a fellebbezést kizárja,

b) a fellebbezésre jogosultak úgy nyilatkoztak, hogy nem kívánnak fellebbezni, illetőleg a fellebbezést visszavonták,

c) a fellebbezésre nyitva álló határidő fellebbezés bejelentése nélkül telt el,

d) a harmadfokú bíróság a fellebbezést elutasította, vagy a másodfokú bíróság ítéletét helybenhagyta.

(4) A harmadfokú bíróság ítélete azon a napon emelkedik jogerőre, amelyen azt meghozták.

⁵⁸ Elek: i. m. 160. o.

⁵⁹ Belovics: i. m. 173. o.

⁶⁰ Kúria BK Joggyakorlat-elemző csoport 2014. 22.

lehetetlenné az eljárás folytatását, azért nem áll meg, mert ezen az alapon a védelejtés, vagy az eljárásnak a felelősségre vonás szempontjából jelentőséggel nem bíró bűncselekmény miatti „részbeni” megszüntetése sem volna véglegesnek tekinthető. Az eljárás megszüntetési okok jelentős részének szintén sajátja, hogy a vádban leírt tényeket, cselekményt elbírálatlanul hagyja. Emellett az a tény, hogy a közvádoló felelős az állami büntetőigény érvényesítéséért, és hogy az Alkotmánybíróság szerint a vádemelés visszaélészerű gyakorlása nem egyeztethető össze az ügyész közvádolói felelősségével, nem azt jelenti, hogy a jelenlegi szabályozás, illetve annak a BK vélemény szerinti értelmezése nem ad lehetőséget a vádemelés visszaélészerű gyakorlására, csupán azt, hogy ezt az AB nem látja valószínűnek. Figyelmem kívül hagyja továbbá az Alkotmánybíróság korábbi határozataiban többször hivatkozott tételt, miszerint a büntetőigény érvényesítésének a kockázatát az állam viseli [lásd pl. a 14/2002. (III. 20.) AB határozatot].

B) Az érvelés másik iránya a jogerő, méghozzá az anyagi jogerőhatások megléte mellett szól

a) A szerzők nagy részénél (Király Tibor, Móra Mihály) a BK véleményt megelőzően nem lehetett utalást találni arra, hogy az eljárást megszüntető végzések közül egyesek nem rendelkeznének anyagi jogerővel.

b) Erdei Árpád a BK vélemény kapcsán kifejtette elenvetéseit. A Be. rendelkezéseiből, amelyek nem tartalmaznak kivételes szabályt, arra következtetett, hogy e végzések jogerejüket tekintve nem különböznek a többi eljárást megszüntető határozattól, tehát ugyanúgy végleg irányadóak, erga omnes hatályúak és kiváltják a ne bis in idem hatást. Nem tartja tehát megengedhetőnek az ismételt vádemelést rendkívüli perorvoslat nélkül. Erdei a vád törvényességének megkövetelését garanciális jelentőségűnek tekinti. Az újbóli eljárás lehetőségét akkor látja leginkább aggályosnak, amikor a vád azért nem törvényes, mert a tartalmi kritériumai nem teljesülnek. Ilyenkor a hiba kockázatát az államnak kellene viselnie akár olyan áron is, hogy a büntetőigény elenyészik.⁶¹

c) Lévy Miklós a 33/2013. (XI. 22.) AB határozathoz fűzött különvéleményében amellett érvel, hogy az AB-nek mulasztással előidézett alaptörvény-ellenességet kellett volna megállapítania, mert a Be. nem rendelkezik az ilyen okból történt eljárás megszüntetés következményeiről és az ismételt vádemelés tilalmáról. A Be. szabályaiból nem vezethető le az ismételt vádemelés lehetősége, jogállamban pedig a büntetőigény érvényesítésének a kockázata az államot terheli, a bűnüldözés csak szigorú anyagi jogi és eljárási feltételek között folyhat. A különvélemény szerint ez a mulasztás kihatással van a tisztességes eljáráshoz való jogra, mert a megszüntető végzést hozó bíró indokolási kötelezettsége az újbóli vádemeléshez iránymutatásul

szolgálhat, ezáltal veszélybe kerül a funkciómegosztás és a bírói pártatlanság elve.

A jogerő tiszteletével és feloldásának kivételességével kapcsolatban is fenntartásokat fogalmazott meg: helyteleníti, hogy „ügyészi aktus oldja fel egy bírói döntés res iudicata hatását”.

A jelenleg folyamatban lévő büntetőeljárás kodifikáció során célszerű lenne a felmentő és megszüntető okok rendszerének áttekintése és egy dogmatikailag tiszta rendszer kialakítása. Ebben a folyamatban arra is módot kellene találni, hogy ha egyáltalán szükség van a vád törvényességének normába foglalt meghatározására, a definíciónak milyen elemeket kell tartalmaznia. Úgy gondolom, hogy a megfelelő ismérvek kiválasztásával az is lehetővé válna, hogy a jogalkotó pontosan meghatározza, milyen következménnyel jár a vád törvényességének a sérelme. ■

Felhasznált irodalom

- ANGYAL Pál: A magyar büntető eljárásjog tankönyve. Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest
- BELOVICS Ervin – TÓTH Mihály: Büntető Eljárásjog. HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2013.
- BERKES György: Büntetőeljárás jog. Kommentár a gyakorlat számára. HVG-ORAC Kiadó, 2011.
- BÓCZ Endre: Valóban a vád törvényességének fogalma volt tisztázatlan? (Gondolatok egy törvénymódosításról). Magyar Jog, 2008/5.
- BÓCZ Endre: Büntetőeljárás jogunk kalandjai. Budapest, 2006. Magyar Hivatalos Közlönykiadó
- CSÁK Zsolt: Találgható-e a jogalkotó akarata? Gondolatok a pótmagánvád köréből. Örökség és büntetőjog. Emlékkönyv Békés Imre tiszteletére. Szerkesztők: Belovics Ervin – Tamási Erzsébet – Varga Zoltán. Budapest, 2011. PKKE JÁK. 125. oldal. In: POLT Péter: Magánvád, Pótmagánvád, Mentelmi jog. Magyar jog, 2010/7.
- ELEK Balázs: A jogerő egyes kérdései a büntetőeljárásban. In: Tanulmányok Tóth Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére. Pécs, PTE ÁJK kiadásában, 2011.
- ERDEI ÁRPÁD: Dogmatika nélküli büntető eljárásjog – képtelenség vagy valóság. Magyar Jog, 2008/8.
- GELLÉR Balázs: A vád törvényességének egyes aspektusai. Jogtudományi Közöny. 2011/9. Gellér Balázs: A vád törvényességének egyes aspektusai. Örökség és büntetőjog. Emlékkönyv Békés Imre tiszteletére. Szerkesztők: Belovics Ervin – Tamási Erzsébet – Varga Zoltán. Budapest, 2011. PKKE JÁK.
- HARGITAI József: Jogi fogalomtár. Magyar Hivatalos Közlönykiadó, Budapest, 2005
- HERCZOG Peter: Die Rechtskraft strafgerichtlicher beschlüsse und ihre beseitigung, Inaugural Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde der Hohen Rechtswissenschaftlichen Fakultät der Albert-Ludwigs-Universität zu Freiburg, 1971

⁶¹ Erdei Árpád: Dogmatika nélküli büntető eljárásjog – képtelenség vagy valóság. Magyar Jog, 2008/8. 518–519. o.

KIRÁLY Tibor: Büntetőeljárás jog. Osiris Kiadó, 2000
KIRÁLY Tibor: Büntetőeljárás jog 4. átdolgozott kiadás. Budapest, 2008. Osiris Kiadó
KURZ, Anton: Die Rechtskraft in Strafprozess. Inaugural Dissertation Erlangung der Doktorwürde der Grossherzoglich Badischen Ruprecht Karls Universität in Heidelberg. Buchdruckerei von Otto Bechtle, Esslingen, 1993
TAKÁCS György: Ha a jogász latinul beszél. KJK, Budapest, 1991

TARR Ágnes: A ne bis in idem elv az Európai Bíróság gyakorlatában. Miskolci Jogi Szemle, 2007, 2. szám,
TREMME FLÓRIÁN: Magyar Büntetőeljárás. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2001
TREMME FLÓRIÁN: A pótmagánvádas eljárás „külön eljárás” jellegéről. In Tanulmányok Horváth Tibor 80. születésnapja tiszteletére. Miskolc, 2007.
WIENER A. Imre: A Ne Bis In Idem elv érvényesítéséről. Büntetőjogi Kodifikáció, 1-2/2003

BÜNTETŐ ELJÁRÁSJOG

Második, aktualizált kiadás

SZERZŐK:

Belovics Ervin, Tóth Mihály

A nagy sikerű Büntető eljárásjog könyv előző kiadásának megjelenése óta két év telt el. Ez idő alatt a Be. több alkalommal is módosult, így szükségessé vált többek között az új Bvtv. és az új Ptk. hatályba lépéséből adódó változások átvezetése. Emellett az anyagi jogi szabályozás egyes újdonságai – bizonyos súlyos pénzügyi visszaélések, a megelőző pártfogás új rendszere, valamint a határzár kapcsán – is hatással voltak a büntető eljárásjogra. A szerzők igyekeztek továbbá azokra a koncepcionális kérdésekre is röviden kitérni, amelyek az új büntető eljárásjogi kódex előkészítése során máris körvonalazódni látszanak, így a könyv reményeik szerint a következő években is jól tükrözi majd a büntetőeljárás elméletének és gyakorlatának aktuális helyzetét.

A mű szerkezete nem változott, a szerzők továbbra is a törvény szövegét csak az általuk szükségesnek tartott helyeken és részletességgel idézve, a bírói gyakorlat legfontosabb eredményeire koncentráva törekedtek egy jól áttekinthető, a lényegét kiemelő és a törvény értelmezését elősegítő olyan szakkönyv létrehozására, melyet a joghallgatókon kívül a büntető igazságszolgáltatás valamennyi területén dolgozó szakemberek is haszonnal forgathatnak.

Ára: 7900 Ft

**A kézirat lezárva:
2015. november 1.**

WEBES VÁSÁRLÁS
-5%